

„Soča“ izhaja vsak petek in velja s pošto prejemana ali v Gorici na dom pošiljana:

Vse leto f. 4.40
Pol leta „ 2.20
Četrt leta „ 1.10

Pri oznanilih in prav tako pri „poslanicah“ se plačuje za navadno trislopno vrsto:

8 kr. če se tiska 1 krat
7 „ „ „ 2 „
6 „ „ „ 3 „

Za večje črke po prostoru.

SOČA

Posamezne številke se dobivajo po 8 kr. v Gorici v tobakarnici v gosposki ulici, blizu „treh kron“, na starem trgu; in nanski ulici; v Ajdovščini pri trgovcu g. Dolencu

Dopisi naj se blagovoljno pošiljajo uredništvu „Soča“ v Gorici v Hilarijanski tiskarni, naročnina pa opravištvu „Soča“ Via Rabatta (Rabatišče) št. 20.

Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim nepremožnim se naročnina zniža, ako se oglase pri uredništvu.

Iz državnega zbora.

Zadnjič smo trdili, da gosposka zbornica sprejme novo colninsko postavo po predlogi, kakoršno je vlada predložila, in da je bilo torej neprevidno glasovanje južnih poslancev za dr. Hallwichev predlog. Levičarji gosposke zbornice so, kakor umevno, govorili proti postavi ali vsaj za sprejetev onega popravka. Ali ministra Dunajevski in Pino sta jih dobro zavrčala. Min. Pino je omenil, da Gorica ima velike mline, pa kljub temu ne uvažajo žita od zunaj; 2000 met. centov uvožnje vsako leto pa je to kaj malo za taka mline. Naposled je zbornica sprejela postavo nespremenjeno, in dr. Hallwichev dostavek je bil zavrnjen. Edino novo je to, da je sprejela ta zbornica na predlog grofa Leona Thun-a tole resolucijo: 1) „Naj se vlada začne takoj pogajati z Ogrsko vlado, da bi se v Predarlbersko žito za potrebni živež delavcem uvaževalo brez colnine, dokler se predarlberska železnica ne dodela. 2. Da bi se enake polajšave podelile tudi onim deželam in okrajem, katerih razmere za pridelke in preživenje potrebujejo enakih polajšav.“ Ta predlog je srečno osnovan za vlado in za ljudstvo, in se je sprejel. 24. t. m. prišla je colninska postava iz gosposke zbornice v zbornico poslancev. Tu so se nekteri „južni“ poslanci poboljšali; ko je prišlo do glasovanja, bila je colninska postava sprejeta, kakor je došla iz gornje hiše, nespremenjena s 164 proti 150 glasom! Vrli Greuter je rekel, da on hoče glasevati za postavo, in da noče levičarjem veselja napraviti, ker oni gledajo samo, da bi prišli zopet na krmilo; desnica pa mora skrbeti, da poplača država dolgove, katere so levičarji naredili. Vlada je torej zopet srečno zmagala. Od istega dne ima vlada zaznamovati še drugo zmago. V gosposki zbornici bila je obravnava volilne reforme. Odsek liberalne strauke je nasvetoval, naj se prejde na dnevni red, in isto tako so hoteli liberalci v gosposki zbornici sami. Taaffe sam je Schmerlinga in tovariše zavrnil; rekel je, da se mora poskušati z reformo na taki stopinji najprej; še le potem je mogoče volilno pravico razširiti na druge dežele in še na niže davke. In volilna reforma se je tu sprejela z 68 glasovi proti 53! Takó ne bodo odstoj nikdar več na Češkem veliki posestniki samo ene stranke zastopani v drž. zboru, in odslej bo imelo okoli 90.000 državljanov več volilno pravico. Levica zbornice poslancev in pérov pa je pokazala, da ji je bilo samo za gospodarstvo, za oblast, ne pa za pravico in pravi liberalizem, kakoršnega si je bila vzela za 20 let po največi krivici v najem. Habeat sibi!

19. maja so levičarski poslanci Rechbauer

za Štajersko, Taufferer za Kranjsko in Moro za Koroško, vodjo justičnega ministrstva interpelovali zaradi najnovejšega ukaza na predsedništvo graške nadsodnije. Ministra prašajo, kakó se strinja njegov ukaz z odločbami najviše sodnije, in zakaj ni rešil prašanja s posebno postavo. Minister Pražak bo že odgovoril gospodom, kakor se spodobi.

Nemščino bi v onih pokrajinah toliko radi za večno ukoreninili; ali se jim uboga nemščina ne smili na Primorskem, kjer jo prek in prek italijansčina spodkopuje? Zakaj ni „liberalna“ gospoda dosledna?

Drž. zbor je sklenil izročiti vladi prošnjo vladnih diurnistov s priporočilom, naj kmalu predloži drž. zboru postavo, ki bo določevala, kakó bodo diurnisti dobivali stalne uradniške službe.

Poročilo šolskega (naučnega) odseka o peticijah za vpeljavo slovenskega učnega jezika.

(Dalje.)

Prašanje o uvedeni slovenskega učnega jezika za slovensko šolsko mladež ne pride prvič v parlamentarno obravnavanje, temveč sprožilo se je že prej večkrat v parlamentarnih krogih ter bilo predmet posvetovanju in sklepanju.

(Naštevajo se potem razne resolucije: poslanca dr. Vošnjaka dne 26. marca 1874; grofa Coroninija, društva „Sluge“ v Gorici in ukrepi deželnega zbora v Gorici).

Pri tej priliki je opomniti, da je pred kratkim deželni odbor Goriški doposlal zbornici poslancev peticijo v slovenskem in italijanskem jeziku, katera ponavlja in poudarja prošnjo v omenjenih sklepih deželnega zbora izraženo (za vpeljavo slovensčine in italijansčine). Deželni odbor prosi v tej dne 12. aprila 1882 datirani peticiji, katera se je tudi izročila podpisnemu poročevalcu: Zbornica poslancev naj vladi najtoplejše priporoča, da se na srednjih šolah v Goriški napravijo paralelke s slovenskim in italijanskim učnim jezikom.

Slovenski jezik jemal se je dosihmal prav malo v ozir na srednjih šolah in učiteljskih v deželah, kjer bivajo Slovenci.

I. Kar zadeva srednje šole, rabi se slovensčina v jako omejenem obsegu za poučne namene in to večinoma le po ministerskem ukazu dne 20. septembra 1873 št. 8172.

Ta ukaz določuje za nadgimnazijo v Ljubljani 1)

1) Koncem šolskega leta 1880—1881 bilo je na tem zavodu 453 dijakov slovenskega in 132 nemškega materinega jezika.

poleg osmih razredov z nemškim učnim jezikom za podgimnazijo paralelko deloma s slovenskim učnim jezikom. In sicer se v I. b. razredu razen geografije in matematike uče vsi predmeti slovenski; v II. b. razredu je še pri nemščini in v drugem polletju za naravoslovje nemščina učni jezik. V razredu III. b. se poučujejo razen krščanskega nauka in slovensčine vsi predmeti v nemškem jeziku, isto tako tudi v paralelkah in pri dijakih, ki gredo iz paralelk naprej; za učence, ki stopijo v razred I. a, je slovensčina, tudi ako jim je materin jezik, le fakultativna.

Na nadgimnaziji v Rudolfovem 2) poučuje se v slovensčini krščanski nauk v prvih štirih razredih, dalje latinščina v I. in II. razredu in slovenski jezik v vseh razredih. Sicer je ves pouk nemški.

Na nepopolni podgimnaziji v Kranji 3), ki je zdaj dvarazredna in se ravno razširja, je analogna uredba, kakor v Rudolfovem.

Na nadgimnaziji v Gorici (na kateri je bilo koncem šolskega leta 1880—1881 47 nemških, 125 italijanskih, 164 slovenskih učencev) nemški je ves pouk, iznimši slovensčino in italijansčino in veronauk v I. in II. razredu spodnje gimnazije.

Na nadgimnazijah v Celji in Mariboru in na viši realki v Ljubljani rabi slovensčina kot učni jezik jedino le pri slovenskem jeziku, kateri je obližaten za slovenske dijake.

Ako primerjamo tu navedene faktične razmere kakeršne so na omenjenih učiliščih, z resolucijo, skleneno l. 1880 po zbornici poslancev, nahajamo takoj znaten razloček. Ne da bi v tej zadevi navajal vse posameznosti, naj kot vzgled omenjam naslednje:

Navedena resolucija je, ker hoče vpeljati slovenski učni jezik le po razmeri obstoječih učnih sredstev, sestavljena z vso previdnostjo in ne more se jej očitati prebrzega priganjanja. Nu, tiskana je na pr. in potrjena (aprobirana) slovenska učna knjiga za geografijo (Jesenkova) in vender se poučuje na slovenskih paralelkah v Ljubljani, kjer se s slovensčino razmeroma ravna še najbolj rahlo, geografija uže počeniš od I. razreda v nemškem jeziku. Dalje je aprobirana učna knjiga za botaniko (Pokorny, prirodopis rastlinstva s podobami, poslovenjen po Tušku, Prag 1872); a botanika se nikjer ne poučuje v slovensčini.

Na gimnazijah v Celji in Mariboru (kjer je Slovencev blizu polovica vsega števila) ne pripuščata se slovensčini niti toliko, kolikor na gimnazijah v Kranjski. (konec. prih.)

2) Koncem šolskega leta 1880—1881, 163 Slovencev, 8 Nemcev.

3) 66 Slovencev, 1 Nemec.

LISTEK.

Leto dni med Slovaki.

(Dalje.)

Zgodovina narodov v političnem pogledu je malo idejalna. Zgodovina je večna borba, kakor vse življenje človeško; torej borba narodov zoper narode, borba za gospostvo. V teh borbah ne odločujejo navadno najplemenitejši motivi; vender moramo priznati, da je najplemenitejša načelo kacega naroda samostoj. Dokler se bojujejo narodi za samostoj, dotle se potezajo za najdejalnejšo pridobitev, za svobodo, ker samo v svobodi je prosti razvoj gnotne moči, tedaj tudi znanosti in umetnosti. Pomislimo samo, kakšno lice bi imela danes Evropa, ako bi bila Kartaga zmagala Rim. Ravno tako vemo, da bi Slovani v Panoniji imeli danes sijajnejšo zgodovino, ako bi ne bili propala velika moravska država. Slovanski knezi v Panoniji so spoznali, da je samo v samostoji njih moč in varnost pred nevarnimi sosedi. Zarad popolnega samostoja postala je ideja o velikomoravski državi. Zategadelj tudi jaz mislim,

da so Rastislavove težnje bile politične. Ideja velikomoravske države ni se porodila iz sebičnosti. Rastislav je hotel zediniti in ukrepiti Slovanec. Moč svoje države si je mislil v samostoji v političnem in verskem oziru. Njegovo modro oko je gledalo daleč v bodočnost slovansko. Odtргati je hotel Slovanec od nemških teženj; ker je videl, da mu mlado državo izpodkopavajo Nemci, in da nemški duhovniki z vero širijo tudi germanizacijo, imel je pred očmi te težnje, da je narodu poleg samostojne države treba ustanoviti tudi samostojno narodno cerkev. Bil je vnet za novo vero Kristusovo, ali širiti jo je hotel v slovenskem zmislu v prid Slovanom. V cerkvi je moralo biti vse slovansko, ker samo jezik slovanski je najmogočnejši ščit zoper Germane. V ta namen sta delovala v Panoniji sveta brata, slovanska apostola Ciril in Metod. Sveta brata naj bi zasnovala slovansko vedo v staroslovanskem jeziku, in ta veda naj bi vezala Slovanec v Panoniji in jih ločila in oddaljevala od Nemcev. Dve moči, država in cerkev slovanska, naj bi se upirali tujstvu, naj bi se postavili v bran zoper Nemce. To je bila gotovo velika ideja — za velike težnje; velika in krvava borba med Slovani in Nemci. Staroslovenska literatura se je jela razcvitati, tista slavna literatura, ktera je podloga slovanski znanosti. Ali lepega, samostojnega razvija-

nja države in literature slovanske niso mogli gledati Nemci. Vnela se je borba. Izid je bil za Slovanec žalosten, kakor znano. Nemec je potrl Slovanca, njegovo državo in literaturo, edini pogoj samostojnega razvijanja. Slovanski duhovniki so bežali na Bolgarsko, kjer so nadaljevali svoje sveto delovanje; v Panoniji ni bilo miru, ni bilo odslej varnosti pred Nemci, ker ni bilo države slovanske, ktera bi jih podpirala v svetem poklicu. Panonija je bila pusta, skoro tako pusta, kakor Bog pravi, da je bila zemlja pusta v početku sveta. Ta moment zgodovinskega delanja imejmo pred očmi. Od tega časa počeniš so se pokoravali Slovaki Magjarom, a drugi Slovani drugod Nemcem.

Od tega časa so živeli Slovaki z Magjari v skupni državi. Vsled velikega prevrata se je začela znova delitev — zemlje. Magjar je bil jači; on je delil: on je samo jemal, a ničesar ne dajal Slovacom. V XII. stoletju so se tudi Nemci naselili na Gorenjem Ogerskem. Ti so tudi hoteli imeti zemlje, na kateri naj bi si zidali hiše za stanovanja. Tudi ta moment je imeniten, ker so novi naseljenci bili novi sovražniki Slovanom. Pojasnimo si tedaj, da bi videli, kako se je godilo Slovacom po propadu v magjarskem kraljestvu, osnovanem na slovanskih podrtinah. Po propadu je bila moč Slovacom potrta, ker so

Dopisi.

Iz Gorice, 15. maja. (Slovensko bralno in podporno društvo) je imelo včeraj svoj drugi občni zbor, katerega so se društveniki udeležili v obilnem številu, kar priča, da jim je veliko do lepega društvenega razvoja. Pranje zaradi društvenega stanovanja se je tako rešilo, da se je odbor pooblastil, naj prevzame stanovanje, katero je čitalnica društvu ponudila, pod pogoji, katere je čitalnica uže prej bila naznanila.

O drugi točki dnevnega reda, o spremembi nekaterih paragrafov društvenih pravil poročal je v odborovem imenu podpredsednik, dr. Gregorčič. §. 1. določuje, da društvena zastava naj nosi podobo ss. Cirila in Metoda, slovanskih apostolov. §. 3. in 3. sta menjala mesto in sta vpeljala novo razdelitev med podporne udi. Do zdaj je društvo sprejemalo med svoje ude može, ki stanojejo v mestu, in take, ki stanojejo zunaj mesta. Mestni udje so plačevali manjše vsote in so dobivali manjšo podporo. Izraza „domači in zunanji ud“ nista torej zaznamovala samo, kje kdo stanuje, ampak tudi, koliko kdo plačuje, in kake pravice ima. Po novi naredbi bo pa mestnim udom na voljo dano, ali hočejo plačevati velike doneske za velike pravice, ali pa male doneske za male pravice; ravno tako bodo smeli zunanji udi izbrati si visoke ali nizke vplačnine. Besedi „domači in zunanji“ bosta za naprej zaznamovali samo kraj, v katerem kdo stanuje, ne pa visokosti vplačnin. Po visokosti vplačnin se bodo udje delili v redne in izredne. Redni bodo tisti, ki bodo plačevali 1 gld. vstopnine in 50 kr. mesečnine, naj stanujejo v mestu ali zunaj mesta; izredni bodo tisti, ki plačujejo 50 kr. pristopnine in 30 kr. mesečnine, naj stanujejo kjerkoli. §. 12. našteva dolžnosti in pravice bralničarjev tako-le: „Pristopnina domačih in zunanjih bralnih udov znaša 50 kr.; mesečna znaša za domače bralničarje 20 kr., za zunanje 10 kr. Bralni udje nimajo pravice do podpore, pač pa imajo pravico, zahajati v društvene prostore prebirat časnike in knjige, udeleževati se predavanj, zabav, veselic, petja in drugih podukov.“ §. 15. določuje pravice rednih podporne udov. Denarna in zdravniška pomoč je enaka za domače in za zunanje ude z edinim tem razlokom, da domače ude obiskuje zdravnik tudi na domu, ako bolezen to zahteva, zunanje pa le čaka, da pridejo k njemu, in jih le tedaj obiskuje na stanovanju, ako se za čas bolezni preselijo v mesto. Domačim in zunanjim udom je dovoljeno, da grejo, kolikor okoliščine dopuščajo, za čas bolezni na društvene stroške v tukajšnjo javno bolnišnico vsmiljenih bratov, kjer dobijo postrežbo tretje vrste. Na prošnjo mirenskih društvenikov, naj bi se jim, pošiljal zdravnik na dom, se je sprejel v ta paragraf dostavek, ki pooblašča odbor, da sme v ta slučaj, ko se v katerem kraju mnogo društvenikov oglasi, za tisti kraj dovoliti gledé zdravnika take ugodne pogoje, ki se strinjajo z dotičnimi dohodki. Vsled tega bo imel odbor določiti, koliko bi se smelo Mirncem, ki pravijo, da pristopijo k društvu v velikem številu (govori se o 100 udih in čez), dovoliti v ta namen, da bi zdravnik k njim zahajal na dom.

Najbolje bo, da odbor dovoljuje polajšanja po takih načelih, po katerih se morejo razširiti tudi na občine z majhnim številom udov in celo na posamezne zunanje društvenike v razmeri njih vplačnin. Taka načela se dajo najti; ali tu je treba računati in posvetovati se z zdravnikom. Ako se bo odbor držal takih načel, se ne bo godila krivica ne domačim ne zunanjim nemirskim udom.

Izredni podporne udje (§. 16.) imajo tiste pravice, kakor so jih imeli do zdaj zunanji udje. Spričevala o bolezni in nesposobnosti za delo, morajo biti od društvenega ali od pooblaščenega zdravnika.

Občni zbor (§. 28.) sme sklepati, ako se zbere toliko društvenikov, da znašajo tretjino domačih udov, naj bodo zbrani domači ali zunanji. Po drugem sklicanju pa zadostuje vsako število društvenikov. Redni občni zbor se napove 14. izredni 8 dnij prej, nego ima zborovati; občni zbor zaradi kužne bolezni (§. 20.) ni podvržen temu pravilu.

Po vsestranskem razpravljanju in večidel enoglasnem sprejetju nasvetovanih prememb se je sklenil občni zbor, ki je trpel čez dve uri, in ki se je vršil v najlepšem redu. Naj bi bili njegovi sklepi plodonosni društvu, ki se do zdaj tako lepo širi. C.

Iz Dutovljan, 17. maja. Žalostno vest poročam iz objokanega Krasa, da sino 15. t. m. zemlji izročili ostanke vrlega pastirja, očeta in narodnjaka č. g. Jerneja Brenceta. Mož ima velike zasluge za povzdigo šole in omike; zato so ga svitli cesar odlikovali z zlatim križcem s krono za šolske zasluge. Pa ne samo v šoli, tudi zunaj je pokojni skrbel za blagor ljudstva na vso moč, za občni napredek, za duševno in gnotno blagostanje. Gostoljubnost, darežljivost postrežba in vsmiljenje so čednosti, ki so ga tako priljubile ljudstvu, da mu ostane vedno v blagem spominu. Kmetijstvo je zboljševal z raznimi poskusi; ljudem pa vtisnil ljubezen do sajenja sadnih dreves. Pri tem delovanju je vedno tudi gnotno pomagal. Cerkev je preslikati dal tako, da je sam dodajal doneske. Šoli je napravil knjižnico ter iskreno podpiral slovensko časopisje in književnost. Radi svoje darežljivosti bil je daleč poznan; zato je ljudstvo pri pogrebu jako plakalo.

Sprevoda se je udeležilo mnogo tujcev in okoli 30 duhovnov, med katerimi sta bila tudi odličnjaka v. č. msgr. gospod Dr. Šust in gosp. kanonik Šterk. Med venci, katere so različni znanci darovali, odlikovala sta se občinska s trobojnimi trakovi in napisi. Red je bil vzoren in ljudstva nad tisoč, ki je tugovalo po nepozabljivem gospodu. Kvartet mu je v cerkvi zapel nagrobnico pod vodstvom nadučitelja tomajskega g. Benigarja. Č. g. župnik Sila narisal je blagotvorno življenje pokojnega v primernem govoru. Vse je žalovalo in zatrjevalo, da ne bode moglo pozabiti tako ljubeznivega gospoda, ki se je toliko trudil in toliko skrbel. Še moram se zahvaliti v imenu mnogih, č. g. kaplanu L. Švabu in g. županu Štoku, ki sta napravila vzoren red in učinila, da je bil sprevod tako krasen, kakor jih je malo Kras videl. Gosp. J. Brenceta nam bode pa vedno v blagem in lepem spominu ostal. K.

Z Dunaja, 25. maja. Cesar je sprejel kranjsko deputacijo v ponedeljek. Kakor ste že omenili, so se deputacije udeležili dež. glavar grof Thurn, poslanca bar. Apfaltreru in dr. Poklukar in pa A. Dreo, vodja kranjske hranilnice. Deputacija je cesarju izročila vabilo, da bi se udeležil svečanosti, katero bo Kranjska obhajala v spomin 600letnega združenja s cesarsko hišo. In cesar je takoj obljubil, da se udeleži te domoljubne svečanosti in je deputaciji naročil, dogovoriti se z vlado gledé na čas praznovanja. (Ta pomenljivi praznik bo neki gotovo leta 1883. Ur.) Cesar je tudi ob tej priliki pchvalil zvestobo Kranjcev, potem je popraševal, kako kaže letina, in je občal, da hoče podpirati zidanje železnice čez Dolenjsko. Takó je cesar vsakega uda kaj poprašal prav prijazno, in deputacija je odšla veselega obraza s cesarskega dvora.

Na Dunaj je prišel stari dr. Fischhof in je stopil v zvezo in dogovor s grofom Coroninijem, prejšnjim županom dunajskim dr. Newaldom, z bar. Walterskirchenom, dr. Kronawetterjem, z večim številom

Kje so se naselili Saksi? Saksi so se naselili med Slovani, torej v tistih krajih, kjer je bilo najmanj odpora, zlasti na Gorenjem Ogerskem. Naselili so se v pustih in nerodovitnih krajih, kjer je zemlja gorata; a narod slovaški potr ni se mogel upirati nemškimi naseljencem, kateri bi gotovo rajši še dalje v deželo romali, ako bi bili mogli, da bi se nastavili na rodovitnejših tleh, ali Magjari so že trdno stali na mejah rodovitne ogerske ravnine in niso puščali nikogar čez mejo. Tako so se množili Slovacom sovražniki od vseh strani; Nemci in zlasti Madjari so se utrjevali v državi; razdelili so si oblast. In slovaški narod? Slovaški narod je „gledal“ potr, kako sta si delila Magjar in Nemeč gore in gozdove. Nemeč je pomagal Magjaru zatirati Slovane, in zaradi tega imenuje še danes Magjar Nemca „švagerja“, a Slovaku pa pravi, „da ni človek“. Stare so te kletve človeške; tako stare, kakor je staro magjarskonemško pobratimstvo. Poleg tega pobratimstva se je Slovacom še slabše godilo. Slovaki so živeli po vaseh in mestih. Ali vasi in mesta so dajali magjarski kralji svojim „junakom“ v borbah zoper Slovake in druge Slovane za darila.

To dobo zgodovinskega prevrata moramo si pojasniti do dobra. Ona nam razodeva žalostno stanje slovaškega naroda, v katerem še danes zdihuje. V pojasnjevanju te dobe bomo se ozirali posebno na tiste

dunajskih starešin in drugimi znatnimi osebami. Posvetovali so se že skupno; pa nočejo razglasiti svojih sklepov. Samo toliko se govori, da hočejo pod predsedništvom Coroninijem osnovati novo liberalno stranko. Ta stranka bi imela namen vabiti poslance od leve in desne na svojo stran. V programu nove stranke je tudi točka, po kateri bi se izdelala narodnostna postava in bi se vsled te nemščina omejila. Levicarjev ta stranka gotovo nekaj pridobi, morda tudi Rutence in nekaj naših „južnih“ zastopnikov. Desnica se morda pa toliko trdneje postavi na noge, ker bo videla, da ji preti nevarnost. Sicer pa nova stranka ne bo toliko krepka, in če se utrdi, bo vsaj pravičnija od leve. „N. fr. Presse“ je posvetila včeraj dr. Fischhofu uvodni članek, potem ko ga je kak 2 meseca popolnem prezirala vsled njegovih izjav v „Wiener Allg. Zeitg.“ Ona boža in hvali postene liberalca samo z namenom, da ga v finem sarkazmu biča in svari, češ, da se moti v svojih željah za spravo in pretvorbo pol. strank. Herbštu ni prav Fischhofovo postopanje; zato ne ugaja tudi prvi avstr. judinji, ki je Herbštovo glasilo. L. vica je nepoboljšljiva, dasi vidi lastno onemoglost in vedno večji razpad.

19. t. m. je imel „nemški Schulverein“ svoj občni zbor na Dunaji. Sešlo se je bilo okoli 700 zastopnikov iz raznih dežel, kamor koli je zasadil svoje podružnice (Ortsgruppen). Zdaj imajo takih „krajnih skupin“ okoli 400 (385 do 1. maja 1882) in 50.000 (46.735) udov, od katerih jih spada na Cislajtanijo 43.741! Na Pemskem imajo 161, na Niževstrijskem 70 skupin; Moravska jih šteje že 63, Štajerska 30, Šlezija 23, Gorica 1, Trst, 1, Bukovina 1 in Kranjska 2. Koroška pa jih ima 16, Pirolska 5, Salcburska 2 in Gornjeavstrijska 20. Gorica, Trst in Dalmacija štejejo 334 skupaj udov ali 0.72 odstotkov, Kranjska 261 ali 0.57 odstotkov udov. V Cislajtaniji pripada na vsakih 174 Nemcev po 1 ud v to društvo! To je veliko; kaj pa še le bo z nadaljnjo agitacijo! — Dohodkov je bilo 1.1881 skupaj 109.010 gl. 76 kr. Za l. 1882 potrebujejo 160 tisoč gld., primanjkljaj znaša kakih 50.000 gold. V Trstu so napravili otroški vrt, v Gorici so podarili 2 nagradi za nemško podučevanje. (Nič ne vemo, ali je med obdarjenci tudi kak slovensk učitelj na Goriškem. Ur.) V novem odboru je se ve da zopet kričać, zagrizeni german Weitlof in Schönorer. — Načelniki tega društva se drznejo v pravih trditih, da nimajo pol. namena, ampak samo (nedolžno, kaj ne?) podučevanje nemščine!

Na Dunaji vstajajo društva, ki hočejo državljano v resnici koristiti in ne gledati na obogačenje posamnikov. Pred meseci je oživelo društvo, ki se imenuje „avstrijski narodnostni klub“. Ta že po imenu kaže, da sprejemlje med ude državljane vsakotere narodnosti, in deluje na sporazumljenje med avstrijskimi narodi. To društvo, ki se deli v več imenitnih odsekov, išče poti, po katerih bi se zanimali razni narodi za skupne in državne dobičke ali interese. Ni davno, kakor je tudi „Soča“ omenila, je bil sklical ta klub ljudski shod, da bi se posvetoval o ljudskih šolah, osnovanih tako, da bi se otroci čeških staršev naučili nemškega jezika na predlogi materinščine. Taka namera je bila pa že samo po glasu hud trn v peti zagrizenih levicarjskih pisarjev in kričaćev. Ko je bilo prišlo do shoda, videlo se je takoj, da je med udeleženci nekaj podkupljenih socijalnih demokratov spodnje vrste. Policijski komisar je shod razpustil, predno se je začelo zborovati. Ali narodnostni klub se ni dal prestrašiti; sklicali so na isti kraj zopet shod v isti namen. Sedaj pa je bil mir brez kaljenja. Predsednikov namestnik g. J. S. Skrejšovský je v kaj mirnem in pomirljivem govoru razvijal potrebo čeških šol ne zaradi pravice, ampak že samo iz humanih razlogov. Pojasnil je, da biva na

kraje, v katerih so naseljeni Nemci. To so tisti lepi, ali nerodovitni kraji pod „visoko“ Tatro. V takih krajih morejo živeti samo pridni in delavni narodi, da pridnost in delavnost izvabi iz matere zemlje živež prebivalcem, tisti živež namreč, ki ga v toliki obilici ponuja široka ogerska ravan brez truda magjarskemu narodu. Ta pridna naroda so res Slovaki in Saksi. Zgodovinar se še čuditi mora, da ni Slovaku v toli dolgem trpljenju in podjarmljenju zgubil ljubezni do dela zategadelj, ker se je moral do najnovejšega časa truditi za druge, delati za Magjare na polji, v gozdu in na senožeti. Ljubezen do dela vzbuja se v človeku samo takrat, kader sme upati, da se trudi tudi za svoje potrebe. Ves načrt kaže, da se homo konečno ozirali na tiste kraje, v katerih prebivajo že od nekdaj Magjari, Nemci in Slovaki. Magjari imajo večja posestva in državljanska pooblastila, vso politično upravo v rokah; Slovaki so brez politične oblasti: oni so državljani z državljanskimi dolžnostmi ali brez državljanskih pravic v ogerski državi; Nemci pa zgubivajo politično imenitnost na Gorenjem Ogerskem, ker se utaplajo v magjarskem političnem organizmu. V teh krajih sem sam živel in si nabral potrebnih zgodovinskih pomočkov, s katerimi sem se namenil utrditi in pojasniti resničnost prejšnjih trditvev.

(Dalje.) Ant. Terstenjak,

bili odslej osamljeni, politično ločeni od drugih Slovanov. Magjari so se zasekali vanje kakor zagvozda. Kako nestrpno in hudo je bilo magjarsko gospodstvo, vidimo v Daciji. V Daciji so Magjari Slovane tiskali tako grozno, da je ta veja slovanskega debila morala odpasti, morala se je posušiti; Slovani v Daciji so umrli, o njih ni več ne duha ne sluha. Zategadelj se ne bomo čudili, da je tudi imenitnost drugih Slovanov od tega trenutka ugasnila v zgodovini. Odslej so se bojevali posamični udje za svoje življenje zoper celokupnost magjarsko. In taka borba je silno teška, ker so se Slovani bojevali odslej — brez orožja. Hočemo li spoznati pravo življenje Slovakov v socijalnem, državljanskem in političnem pogledu, kako se je godilo Slovacom poleg novega soseda, moramo v prvi vrsti misliti na posledke njih propada. Kaki so bili nasledki? Čisto naravni in navačni! Vse politične pravice so si razdelili Magjari medse. Nedo dolgo po tem priromali so na Gorenje Ogersko in na Sedmograško Nemci.

Zgodovina poroča, da je kuga ali slaba letina prisilila Nemce (Sakse), da so zapustili svojo domovino, kar nam priča dosti jasno, da so Saksi zapustili domovino zategadelj, ker se jim je doma slabo godilo. Romali so dalje; šli so si iskat nove domovine z mirnim namenom, ne da bi svet krotili in narode podjarmili. V ta namen je treba večega števila.

Dunaji vseh Čehov, po zadnjem popisu 245.600 duš. Toliko jih je s Češkega, Moravskega in od drugod, in vendar nimajo nobene šole, nasproti Nemcem, katerih je pravno doma na Dunaji samo 300.000, tedaj samo 50 tisoč več nego Čehov. In vendar imajo ti Nemci vse, kar potrebujejo, Čehi pa še najmanjše ljudske šolice ne! Govorili so po tem tudi drugi udje, Nemci, v istem zmislu, in vsi so spoznali, da je zahteva čeških ljudskih šol na Dunaji po vsem pravična. Bilo je veselje slišati pravične mozake, in enoglasno se je potem sklenila resolucija, vsled katere se bo narodnostni klub pogajal tudi z drugimi nemškimi društvi, da se izjavijo po enakih načelih za človeštvene, ne samo za pravične naprave. Tako je upanje, da duh pravice oživi, in da dunajsko mesto na lastne stroške osnuje češkim otrokom šole s češkim podukom, vsaj toliko, da se bodo mogli laže in pravilneje naučiti nemškega jezika in v tem jeziku potem nadaljnega potrebnega znanja. Srečen začetek!

Politični pregled.

Grof Beust se je kot poslanik v Parizu sam odpovedal; na njegovo mesto neki pride grof Wimpffen, dosedaj poslanik v Rimu.

Na mesto Szlavy-ja bo imenovan najprej zopet Magjar, morda Kallay, sedaj pri našem zunanjem ministerstvu.

Grof Taaffe je odgovoril na zadnjič omenjeno Zallinger-jevo interpelacijo, kakó je s hranilnicami v raznih deželah, da se je napravilo že več posojilnic, in je obečal, da bo skrbela vlada za pomnožitev posojilnic na osebni kredit in za nizke obresti.

Veliko zmago, katero je desnica in še v večji meri vlada pridobila s sprejeto colninsko postavo v obeh zbornicah po vladnem načrtu in s sprejeto volilno spremembo — to pomenljivo zmago, v sredo dobljeno — smo zaznamovali na prvem mestu. Levica je udarjena, kakor morda še ne toliko za sedanje vlade. Zbornica poslancev je sprejela tudi postavo o uravnavi reke Donave. Desnica je glasovala za postavo, česar se je levica — bala. Levica je hotela namreč Dunajčane in sploh nemško ljudstvo zopet hujskati proti desnici, ko bi bila proti postavi glasovala ali jo samo — odložila! — Ogrske zbornice so tudi sprejele colninsko postavo.

Levičarji pemski so v delegacijo samo svoje ude izvolili, vsakega s 46 proti 43 glasom; Čehi zopet nimajo zastopnika v delegaciji! Taki so Herbstovci. Za Goriško je izvoljen v delegacijo dr. Tonkli, za namestnika dr. Valussi; za Kranjsko grof Hohenwart, za nam. Klun; za Tržaško Burgstaller, za nam. Nabergoj; za Istro Lazzarini, za nam dr. Vitezich.

Zbornica poslancev je imela včeraj zadnjo sejo.

Po „Sl. Nar.“ snuje just. ministerstvo načrt, po katerem uradniki po dosluženih 40 letih ne dobijo nobene službene in nikakoršne doklade več, ako bi hoteli še na dalje služiti.

Velezdajška obravnava proti 11 Rutencem prične se 12. jun. v Lvovu pod predsedništvom dež. sod. svetovalca Budzynovskega. Zatožba jih dolži, da so skrivno delali za ločenje Galicije, Bukovine in severne Ogrske od naše države.

V Serajevu se je vojačenje mirno vršilo. Mladičiči, v vojake vzeti, so šli skozi mesto z živioklici v tabor, kjer so prepevali narodno himno.

Vstaja je bistveno zatrta; kakor že več tednov, se prikaže samo tu pa tam še majhna četica vstašev. Kaj da bi ljudstvo le odslej zadovoljilo s primerno upravo! Ali malo upanja in zaupanja imajo prebivalci, ker so Ogrji bolj Turkom, nego Slovanom prijatelji.

Srbskega kralja so v Belgradu svečano sprejeli, ko se je po večtedenskem potovanju povrnil. Kralj je zelo nejevoljen zaradi „fakcijske opozicije“, katera ima svojega načelnika v prejšnjem prvem min. Rističi.

Bolgarski knez je bil dobro sprejet od carskega dvora. Zdaj se vrača čez Berlin in Dunaj v Bulgarijo.

Razstava v Moskvi se odpre še le 1. junija. Kronanje carjevo se je odložilo do drugega leta, ker je policiji došla od vseh strani vest,

da nameravajo nihilisti ob kronanji kaj hudega, in bi vsled tega prišle v nevarnost visoke osebe, povabljen kot gostje iz družih držav.

Car je potrdil začasna pravila za jude. Po teh ukazih ni dovoljeno judom naseljevati se odslej zunanaj mest in vasij, izvzete so samo že obstoječe judovske naselbe (kolonije); potem ni dovoljeno za zdaj sklepati z judi kupnih in najemnih pogodb; ob nedeljah in praznikih ne smejo judje imeti štacun odprtih, ko so zaprte štacune tudi krščanskih kupcev. Prva in 3. točka veljati samo za pokrajine, kjer so naseljeni judje. Ruska vlada je na carjev ukaz razglasila tole: Vlada hoče vsako nasilje proti premoženju in osebam judovskega rodu strogo kaznovati, ker so tudi judje pod varstvom postave. Gosposke so same odgovorne, da zabranijo o pravem času vsakotere prestopke proti judom; drugače bodo izpuščene iz služb.

V Egiptu je položaj zopet hudó nevaren postal. Egiptovski ministri so zahtevali, naj bi vojne ladije francoske in angleške zopet odšle spred Aleksandrije. Arabi Paša ima neki vajete v rokah; o Khedivu se še govori ne. Ali vlade v Peterburgu, Berlinu, Beči in Rimu so sporazumljene z Angleško in Francosko. Evropa bo torej takó ali takó za red skrbela v Egiptu; v Carigradu pa še vedno upajo, da Sultan dobi dovoljenje od drugih vevlastij za pomirjevanje v Egiptu.

Morilcev Cavendisha in Bourke-ja niso še dobili, da si so 100.000 gld. obečali onim, ki jih zasledé. Angleška se pogaja z vlado severne Amerike, da bi tudi ona postala najti sled.

Spodnja zbornica angleška je sprejela postavo gledé na zaostanke najemščin. Zbornica je začasno prenehala zborovanje.

Razdraženost na Irskem je velika; Irski nočejo nič slišati o porazumljenji z Angleško.

Na Španskem hočejo vojsko pomnožiti, da bi za silo postavili 450 tisoč vojakov na noge. Francoski finančni min. Say je odstopil, pa je zopet nastopil.

Domače stvari.

Nadvojvoda Karol Stefan prišel je bil zadnje dni v Gorico; pogledal je v lepo okolico, potem pa je takoj odšel.

Fcm. bar. Kuhn je te dni nadzoroval tukajšjo garnizono. Pri vajah se je konju spodrsnilo, vsled česar se je vojak, topničar, močno ranil. Bar. Kuhn je odpotoval vtorek v Belak.

Nam. bar. Depretis prišel je te dni iz Trsta v Gorico.

V Sočo se je vrgla prešli četrtek kmetica iz Štandreča; uboga reva je bila zmešana že nekaj dni. Družina jo je premalo varovala.

Veteranskemu društvu za Goriško in Gradiščansko je nadvojvoda Albert sprejel častno predsedništvo.

Podporno društvo, z ital. osnovo, v Gorici, je izvolila za vodjo (predsednika) dež. glavarja dr. Pajerja.

Rifenberska čitalnica napravi v nedeljo dne 6. junija veliko besedo v korist „Narodnemu domu.“ Program: „Mornarska“ pev. zbor. vgl. dr. Gust. Ipavec. — Govor. — „Mojemu narodu“ pev. zbor vgl. N. Sloos. — „Ljudmila“ B. M. deklamacija. — „Moja rožica“, pev. zbor, vgl. Anton Nedved. — „Domovini“ X deklamacija. — „Sirota“ pev. zbor vgl. Anton Hajdrih. — „Dva gospoda in eden sluga“ šaloigra s petjem. Po besedi domača zabava. — Vstopnina 20 kr. Za prav obilno vdeležbo in večje prostovoljne darove bo prav hvaležen — odbor. —

Banka „Slavija“. Iz ravnokar pripisane nam letnega sporočila banke „Slavije“ posnemamo naslednje številke. Leta 1881 znašali so skupni dohodki zavarovalnin in obresti 1.789.159 gld. 54 kr. skupni znesek škod pa 865.412 gld. 11 kr. Rezervni fondji znašali so dne 31. decembra 1881 5.303.547 gld. 65 kr., efektivno premoženje bankino pa 4.912.082 gld. 22 kr., tedaj za 478.705 gld. 48 kr. več, ko koncem letá 1880. — To premoženje bilo je vloženo tako-le: 2.351.623 gld. 18 kr. v vrednostnih papirjih, 276.374 gld. 12 kr. v posojilnicah, 663.221 gld. 49 kr. v posojilih na zemljišča, 174.144 gld. 41 kr. v posojilih na lastne police, 758.279 gld. 65 kr. v posojilih na osebni kredit uradnikom i penzionistom, 3.300 gld. v posojilih na menjice, 520.518 gld. 07 kr.

v vrednosti vlastnih hiš, ostalo pa je bilo v gotovini v blagajnicah. Terjati je imela banka pri članih za neplačano zavarovalnino 322.637 gld. 02 kr., pri zastopnikih pa 305.331 gld. 99 kr.; a kako je previdna gledé svojih terjatev, dokazuje to, da imajo glavni in okrajni zastopniki pri njej deponiranih kavcij v gotovini 106.929 gld. 41 kr. Glavna blagajnica prejela je leta 1881 145.310 poštnih nakaznic za 1.398.549 gld. 09 kr. torej povprečno vsak dan 400 nakaznic. Ako omenimo konečno še, da je banka v 12 letih svojega obstanka plačala za škode 6.926.305 gld. 77 kr., posneli smo v kratkem vse važnejše številke iz omenjenega letnega poročila, in veseli nas, da moremo konstatirati od leta do leta večji in sijajni napredek tega velicega slovanškega denarnega zavoda, ki najbode slovo občinstvu najtopleje priporočen.

Volitve v mestni in dež. zbor tržaški je trž. namestništvo po večkrat odloženih obrokih vendar konečno določilo. Pokazalo se je, da irredentovci znajo tudi volilno pravico kratiti nasprotnikom, ko bi jih strogo ne nadzorovali. Volilo se bo po tej vrsti: 5. in 6. junija v IV. razredu; 9. in 10. jun. v III. razr.; 13. jun. v II. razr.; 15. jun. v I. razredu. 18. junija voli pa trž. okolica v 6. okrajih. Da bi se pač okoličani zbudili in zares volili prave njim pravične posetnjake, in da bi v ta namen edino postopali po resnih dogovorih!

Narodna čitalnica ptujška priredi slavnost ob priliki otvorjenja „Narodnega doma“ dne 29. maja t. l. in sodeljuje grašk. akad. društvo „Triglav“. Vspored: 1. Marsch, svira godba. 2. „Slavenska himna“, zbor. D. Jenko. 3. Slavnosti govor, govori veleč. gospod Božidar Raič. 4. „Pozdrav“, zbor z bariton-solo, Nedved. 5. „Lepa naša domovina“, zbor, V. Lichtenegger. 6. Potpouri slovanških pesen, svira godba. 7. „Oblaček“, zbor s tenor in bariton-solo J. Kojancič. 8. „Orle, pestry orle“, zbor Tovačovsky. 9. Overtura „Banditenstreiche“ F. v. Suppé. 10. „V tihí noči“, četverspev A. Hajdrih. 11. „Slovan“, zbor J. Vašak. 12. Ples. Začetek tečno ob 8 uri zvečer.

Slike vit. dr. Bleiweisa so razstavljene v Gorici dveh vrst, ena iz zaloge g. Kajzela pri knjigarji Wokulatu, druga iz zaloge g. F. Kolmann-a pri knjigarji Paternolli-ji. Prva slika kaže Bleiweisa iz zadnje dobe, druga pa nekoliko mlajšega. Vsaka vrsta ima svojo prednost. Naj bi te slike krasile dom vsakega narodnjaka, kjer bivajo Slovenci!

† Matej Tonejec, kot pisatelj poznan po raznih listih po imenu Samostal, umrl je 15. t. m. v Bledu. Znal je domače življenje kaj lepo in prijetno slikati; bil je pa doma obče priljubljen in zaslužen narodnjak. Naj blaga duša v miru počiva!

Društvo „Kolo“ v Zagrebu bo obhajalo svojo dva jsetletnico z velikim sporedom 28. in 29. maja. Pevcev bo 600 in 70 godcev.

Zanimiv je denašnji inserat o hamburškem srečkanji. Banko Heckscher-jevo poznajo kot pošteno, ki je neki dobitke tudi v naše kraje redno izplačevala.

„Slov. Pravniki“ prinaša v 5. št. med drugim: Kakó se je obnašati občinskim predstojnikom, če se je v občini prikazala živinska kuga? — Pravni običaji v Slovincih — Nadaljevanje: O pravni terminologiji. —

Gotardski predor. Sredi švicarske zemlje se vzdiguje veliko planinsko pogorje sv. Gotarda. Švicarske planine so najviše v Evropi in so največa meja, katera loči severne dežele od južnih. Ali nove iznajdbe v tehniki niso v strahu največim zaprekam. Kakor so sezidali železnico čez Semering, tirolski, Brenner, ravno takó se niso zbalí visočin švicarskih Alp. Pred 10 leti so se začele pogajati ital., nemška in švicarska vlada za vzajemno pomoč, da bi se predrla gora sv. Gotarda za železnico, ki bi vezala jug in sever, in 23. t. m. so obhajali v Švici velik praznik, ko so se začeli prvi krat z železnico voziti skoz to goro. V gori je se ve da več predorov, skoz največi potrebuje vlak 23 minut! Gotardski predor je zdaj največi v Evropi. Železnica po tej progí bo koristila Nemcem in Italiji v prvi vrsti; Avstriji pa bo škodovala, ker se bo prevažalo tečrti veliko blaga, latero bi se vozilo še po naših deželah.

Javna zahvala.

Najtoplejša zahvala vsem prijateljem, častitemu učiteljstvu, mladeničem, dekletom in vsem znancem, ki so počastili z venci in v tolikem številu spremili preljubega sina FORTUNATA do zadnjega počitka, in še posebe izrekajo najiskrenejšo zahvalo g. Lukežičevi blagi družini za nenavadno pomoč o hudi bolezní in za blazodejno tolažbo o smrti

žalujoči starši
Rajmund Žnidarčič,
Uršula Žnidarčič.

V Renčah, 25. maja 1882,

